

SPOZNAJMO SE/CONOSCIAMOCI

SPOZNAVANJE VEČKULTURNEGA TRSTA
PREKO SKUPNIH DIDAKTIČNIH DEJAVNOSTI



Spoznavajmo se/Conosciamoci. Spoznavanje večkulturnega Trsta preko skupnih didaktičnih dejavnosti

Založnik: Slovenski raziskovalni inštitut SLORI

Za založnika: Devan Jagodic

Urednica: Zaira Vidau

Uredniški odbor: Veronika Breclj, Štefan Čok, Dunja Nanut, Cristina Roggi, Mariza Škerk, Patrizia Vascotto

Avtorji besedil: dijaki 4. C in 5. B liceja »F. Prešeren«, 4. Hum liceja »A. M. Slomšek« in 4. Ac ter 4. Ag tehničnega zavoda »Deledda-Fabiani« v šolskem letu 2015/2016

Jezikovni in vsebinski pregled: Veronika Breclj, Štefan Čok, Dunja Nanut, Cristina Roggi, Mariza Škerk, Patrizia Vascotto, Zaira Vidau

Prevodi: sodelujoči dijaki, Veronika Breclj, Zaira Vidau

Oblikovanje: Martina Pettirosso

Platnica: Piero Favento

Fotografije: SLORI in sodelujoči dijaki

Tisk: Grafica Goriziana

Naklada: 120 izvodov



Publikacija je nastala v okviru projekta *Spoznavajmo se/Conosciamoci*, ki sta ga sofinancirala Avtonomna dežela Furlanija Julijska krajina iz razpisa za sofinanciranje posebnih projektov za šole in Slovenski raziskovalni inštitut SLORI. Projekt sta izvedla SLORI in mreža šol, ki jo sestavljajo Državni tehnični zavod "G. Deledda – M. Fabiani", Državni licej s slovenskim učnim jezikom "A. M. Slomšek" in Državni znanstveni licej s slovenskim učnim jezikom "F. Prešeren", v sodelovanju z Narodno in študijsko knjižnico in Furlanskim filološkim društvom.



REGIONE AUTONOMA
FRIULI VENEZIA GIULIA



slovenski raziskovalni inštitut
istituto sloveno di ricerche
slovene research institute



Societât
Filologjiche
Furlane



Societâ
Filologica
Friulana

Trst, 2016

Več o projektu na elektronskih naslovih www.etwinning.net in www.slori.org

CIP

Narodna in študijska knjižnica, Trst

Biblioteca nazionale slovena e degli studi, Trieste

316.73(450.365)

SPOZNAJMO se = Conosciamoci : spoznavanje večkulturnega Trsta preko skupnih didaktičnih dejavnosti / [urednica Zaira Vidau ; avtorji besedil dijaki 4. C in 5. B liceja "F. Prešeren", 4. Hum liceja "A. M. Slomšek" in 4. Ac ter 4. Ag tehničnega zavoda "Deledda-Fabiani" v šolskem letu 2015/2016 ; prevodi sodelujoči dijaki, Veronika Breclj, Zaira Vidau ; fotografije SLORI in sodelujoči dijaki]. - Trst : Slovenski raziskovalni inštitut SLORI, 2016

Vsebuje tudi it. besedilo, tiskano v obratni smeri: Conosciamoci = Spoznavajmo se / [a cura di Zaira Vidau]

1. Vzp. stv. nasl. 2. Vidau, Zaira

8835308

KAZALO

Didaktične dejavnosti namenjene spoznavanju večkulturnega Trsta.....	2
Zgodovina Trsta.....	3
Predstavitve Slovencev v Italiji.....	5
Spomenik bazoviškim junakom	6
Spomenik žrtvam fojb v Bazovici	6
Predstavitve Rižarne	8
Predstavitve gledališča Rossetti	9
Slovensko stalno gledališče: preživeli ostanek nemirne zgodovine	10
Obisk dnevnika Il Piccolo	11
Obisk Primorskega dnevnika	11
Obisk Odseka za zgodovino in etnografijo Narodne in študijske knjižnice	12
Obisk Skladišča 18	13
Obisk Deželnega inštituta za zgodovino odporniškega gibanja v deželi Furlaniji Juljski krajini.....	14
SLORI, most med dvema skupnostma.....	15

Projekt *Spoznajmo se/Conosciamoci* je namenjen izboljšanju medsebojnega sporazumevanja med dijaki, krepitvi sodelovanja med italijansko in slovensko jezikovno skupnostjo v Trstu in medsebojnemu spoznavanju, da bi odpravili zgodovinske in kulturne stereotipe. Projekt si želi širiti vrednote sožitja in miru med različnimi narodnimi in jezikovnimi skupnostmi v mestu prek dejavnosti medkulturnega izobraževanja, ki jih skupaj izvajajo šole in raziskovalni inštituti. Projekt je izraz sodelovanja med Slovenskim raziskovalnim inštitutom SLORI in mrežo šol, ki jo oblikujejo srednje šole druge stopnje s slovenskim in italijanskim učnim jezikom iz Trsta, in sicer liceja »F. Prešeren« in »A. M. Slomšek« ter tehnični zavod »G. Deledda-M. Fabiani«.

Dijaki so imeli v šolskem letu 2015/2016 mesečne dogodke: srečanja z raziskovalci in strokovnjaki o krajevni zgodovini in realnosti, ekskurzijo v kraje spomina na Tržaškem, obisk slovenskih in italijanskih kulturnih ustanov v Trstu ter delavnice. Zaključno srečanje s predstavitvijo rezultatov dejavnosti je bilo 7. maja 2016.



DIDAKTIČNE DEJAVNOSTI NAMENJENE SPOZNAVANJU VEČKULTURNEGA TRSTA

PRVO SREČANJE: UVODNE KONFERENCE V NARODNEM DOMU

V soboto, 5. decembra 2015, je potekalo prvo srečanje v sklopu projekta *Spoznajmo se/Conosciamoci*. Dobili smo se v Narodnem domu, kjer se danes nahaja Oddelek modernih jezikov za tolmače in prevajalce Univerze v Trstu. V preteklosti je poslopje gostilo številne slovenske kulturne in gospodarske organizacije. 13. julija 1920 so fašisti Narodni dom napadli, požgali in uničili.

V teku jutra sta predavala Zaira Vidau in profesor ter zgodovinar Jože Pirjevec. Zaira Vidau, politologinja in raziskovalka pri SLORI-ju, je predstavila projekt in nato govorila o večjezičnosti v Trstu, o slovenski manjšini v Italiji ter o jezikovnih manjšinah v Evropi. Dijaki, ki ne poznajo slovenščine, so imeli na razpolago tolmačenje.

Jože Pirjevec je trenutno vodja oddelka za zgodovino na Univerzi na Primorskem v Kopru in član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Predaval je o zgodovini Trsta, o razvoju mesta od nastanka proste luke, o sožitju različnih etničnih in jezikovnih skupnosti, o konfliktu med Italijani in Slovenci v prvi polovici 20. stoletja, o Zavežniški vojaški upravi-ZVU do leta 1954, ter o ustanovitvi avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine.

Nato so se dijaki šol Slomšek, Deledda-Fabiani in Prešeren razdelili v štiri skupine in določili, da bo: zelena skupina obiskala dnevnika, modra skupina gledališči, rdeča skupina raziskovalni ustanovi, rumena skupina pa ustanovi, ki se ukvarjata z zgodovinskim spominom.

DRUGO SREČANJE: OBISK KRAJEV SPOMINA V TRŽAŠKI POKRAJINI

Drugo srečanje projekta *Spoznajmo se/Conosciamoci* je potekalo 20. januarja 2016. Dobili smo se na šoli Deledda-Fabiani. V teku jutra sta predavala zgodovinarja Štefan Čok in Roberto Spazzali. Prvi se je osredotočil na odnose med manjšinami in večinami v severnem Jadranu. Roberto Spazzali nam je predaval o zgodovini 19. in 20. stoletja s predstavitvijo zgodovinskih obeležij, ki se nahajajo na območju trga Oberdan v Trstu.

Po predavanjih smo se odpravili v Bazovico, kjer nam je predaval zgodovinar Milan Pahor. Na bazoviški gmajni stoji kamnit spomenik štirim bazoviškim junakom, ustreljenih leta 1930. V Bazovici smo obiskali tudi spomenik žrtvam fojb, o katerem nam je spregovoril zgodovinar Roberto Spazzali. Nato smo se odpravili v Rižarno. Rižarna je velika stavba pri Sv. Soboti (San Sabba), v kateri so najprej luščili riž, leta 1943 pa so jo nacisti spremenili v koncentracijsko taborišče. Sprva je služilo kot vojaško oziroma policijsko taborišče, že od konca istega leta pa kot uničevalno taborišče. Rižarna je bila edino nacistično taborišče s krematorijem v Italiji.

TRETJE SREČANJE: OBISK SLOVENSКИH IN ITALIJANSКИH KULTURNIH USTANOV V TRSTU

Tretje srečanje projekta *Spoznajmo se/Conosciamoci* je potekalo 19. februarja 2016, začelo se je na šoli Fabiani. Predavala sta bivši časnikar dnevnika *Il Piccolo* Pierluigi Sabatti in profesorica Dunja Nanut. Govorila sta o dogajanju v Trstu v povojnem času ter o poročanju medijev, Primorskega dnevnika in *Il Piccolo*. Ugotovili smo, kako sta dnevnika različno poročala zlasti o političnem dogajanju v Trstu. Nato smo se razdelili v skupine, tako kot smo se zmenili na prvem srečanju. Rumena skupina je obiskala Odsek za zgodovino in etnografijo Narodne in študijske knjižnice, rdeča skupina je obiskala Slovenski raziskovalni inštitut in Inštitut za zgodovino odporiškega gibanja FJk, zelena skupina je obiskala dnevnika *Il Piccolo* in Primorski dnevnik in modra skupina je obiskala gledališče Rossetti.

Haron Zeriali 4. C - Licej »F. Prešeren«

Simone Furlan, Riccardo Mattioni 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

ZGODOVINA TRSTA



Zgodovina Trsta se začne leta 1719, ko je cesar Karel VI. mesto proglasil za prosto luko. Habsburško cesarstvo je imelo možnost, da razvije pristanišče. Da bi privabilo čim več ljudi, je tujcem zagotavljalo svobodo, ne da bi nalagalo davke ali določalo vojaško obveznost. Če je do tedaj tu živel 5.000 prebivalcev, je v 19. stoletju število prebivalcev naraslo že na 200.000. Zaradi svoje lege je odlično povezovalo Jadran s srednjo in severno Evropo in omogočilo živahne trgovske stike. Priseljenci so bili najrazličnejših narodnosti: Grki, Srbi, Hrvati, Judi, seveda je bilo med njimi veliko Slovencev in Italijanov. Razvila se je izredno bogata buržoazija: o tem pričajo bogate palače vzdolž Velikega kanala.

Pred letom 1700 je v Trstu večina prebivalstva govorila furlanski jezik, nato se je uveljavilo beneško narečje. V okolici mesta pa so že dolga stoletja živeli Slovenci. Sobivali sta dve resnici in dve kulturi, kot sicer tudi v drugih mestih Habsburškega cesarstva.

Nekaj časa je bilo mesto pod Napoleonovo zasedbo (Ilirske province 1809-1813) in takrat se je pod vplivom romantike obudila narodna zavest. Občutek narodne pripadnosti se je krepil tako pri Slovencih kot pri Italijanih. Leta 1848 je Evropo zajela revolucija, ki je omajala Habsburško cesarstvo. Slovenci so do tedaj živeli razdeljeni na pet različnih upravnih enot, zato so si zamislili program Zedinjene Slovenije: prvi zemljevid Zedinjene Slovenije je vključeval tudi Trst.

Medtem se je začel proces zedinjenja Italije. V Trstu sta se oblikovala dva tabora: na eni strani so bili italijanski meščani, med katerimi je bilo veliko Judov, ki so bili zelo naklonjeni Italiji – slednja se je predstavljala kot svobodomiseln, liberalna, protipapeška in protikatoliška država. Drugi tabor, v katerem pa je bilo veliko Slovencev, je bil naklonjen cesarstvu – Slovenci so sicer želeli, da bi cesarstvo pristalo na federativno ureditev. Habsburško cesarstvo je v primežu narodnostnih trenj ugodilo zahtevi najmočnejše narodne komponente in se leta 1867 preimenovalo v Avstro-Ogrsko. Južni Slovani so zato tedaj zahtevali ustanovitev še tretje enote – Jugoslavijo. Čeprav je bila buržoazija številčno v manjšini, je v Trstu vladala prav slednja, vsi ostali so bili nekako izključeni iz politike. Italija je na mednarodni ravni nameravala postati šesta svetovna velesila. A to je bila zahtevna naloga, še zlasti spričo dejstva, da je bila več kot polovica italijanskega prebivalstva nepismena. Situacija je kmalu postala zelo napeta.

Obdobje prve svetovne vojne

Leta 1915 je Italija, potem ko je to odločila peščica ljudi, vstopila v vojno na strani Antante in tako zapustila zaveznici Nemčijo in Avstro-Ogrsko. Želela je doseči strateške meje. Mislila si je, da je "barbari in ščavi" ne bodo ovirali. Oktobra l. 1917 je doživela poraz pri Kobaridu, leta 1918 pa se je predstavila na mirovni konferenci kot zmagovalka. Na pogajanjih se niso uspeli dogovoriti, kje naj bi potekala meja med Italijo in Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zato je nastal kompromis: 12. novembra 1920 sta Italija in Kraljevina SHS podpisali Rapalsko mirovno pogodbo. V Italiji se je začel širiti slogan o »okrnjeni zmagi«. Hkrati se je začel uveljavljati fašizem, ki je hudo prizadel Slovence in Hrvate. Slovenci so na to odgovorili z nasiljem: ustanovili so društvo TIGR (Trst, Istra, Gorica in Rijeka).

Začel se je upor.

Obdobje druge svetovne vojne

12. junija l. 1941 je nastala Osvobodilna fronta slovenskega naroda. To je bila slovenska politična organizacija, ki je delovala med letoma 1941 in 1945. Njen namen je bil organizacija oboroženega odpora proti okupatorju do končne osvoboditve Slovenije, po koncu vojne pa prevzem oblasti.

1. maja leta 1945 so partizanske čete vkorakale v Trst in Gorico. Britanci in Američani se s tem

niso strinjali, zaradi tega so Titove čete kmalu spodili. Po enem mesecu so se začeli diplomatski boji med Italijo in Jugoslavijo. Trst je postal del Svobodnega tržaškega ozemlja (STO). To je bil teritorij, ki je bil med letoma 1947 in 1954 pod kontrolo Združenih narodov. Kar kmalu pa se je razdelil na cono A, ki so jo upravljali Anglo-Američani, in cono B, ki pa jo je upravljala Jugoslavija.

Po sporu med Stalinom in Titom leta 1948 je jugoslovanska oblast začela izvajati aretacije tako imenovanih informbirojevcev in odpirati taborišča, kot npr. tisto na Golem otoku.

5. oktobra 1954 so v Londonu zastopniki Italije, Jugoslavije, Združenega kraljestva in ZDA podpisali mednarodni dogovor, Londonski memorandum. Začasno so uredili do tedaj neurejeno vprašanje razmejitvene črte med Italijo in takratno Jugoslavijo. Memorandum je določal, da se italijanska uprava razširi na večino ozemlja cone A; jugoslovanska pa na celotno cono B. Sporazum je vseboval tudi člene, s katerimi so se rešili nekatera temeljna vprašanja (npr. zaščito narodnostnih manjšin).

Italijani so kmalu zavladali nad teritorijem. Niso priznavali meje med cono A in cono B kot države, ampak samo kot demarkacijsko črto. Zato se je v 50. in 60. letih vse bolj krepila napetost med državama pa tudi med prebivalstvom.

V 70. letih so se začeli spraševati, kaj se bo zgodilo po Titovi smrti. Washington je predvideval, da bo izbruhnila kriza, ki jo bo izkoristila Sovjetska zveza. Zaradi teh predvidevanj so podpisali sporazum v Osimu (10. novembra 1975), ki je določil mejo med dvema državama. Na ta način se je Italija odrekla Istri.

V Trstu je ta sporazum izzval ljudski upor. Nastala je politična skupina Lista per Trieste, ki je združevala ljudi različnih političnih strank. Ti so protestirali proti sporazumu, blokirali so industrijsko cono in pripomogli, da so se še bolj zaostрили odnosi med etničnima skupnostma.

L. 1991 je Jugoslavija razpadla. Italija pa je takrat doživljala hudo krizo zaradi korupcijskih afer. Zrušil se je sistem različnih strank, izginila je stranka Kršćanske demokracije in stranka socialistov. Ustanovili pa so novo stranko: Lego nord – Severno ligo.

Vnovič je na meji zagorel nacionalizem. Spomnili so se na fojbe in trdili, da jih ne gre razumeti kot maščevanje na račun določenih ljudi, temveč kot etnične čistke, ki so prizadele vse Italijane.

Od leta 2004 obhajamo v Italiji 10. februarja dan spominjanja na fojbe. In ob tej priložnosti prihaja še do izjav, po katerih naj bi bili Slovenci morilci Italijanov.

Čeprav se je vzdušje v Trstu izredno izboljšalo in sprostito, se napetosti in trenja ponekod še vedno kažejo.



Po zapiskih o predavanju Jožeta Pirjevca (na sliki), ki jih je pripravila Petra Sossi 5.B - Licej »F. Prešeren«

Danilo Devetak, Ksenija Vremec 5. B - Licej »F. Prešeren«

Ylenia Pagan, Ana Malnič 4. C - Licej »F. Prešeren«

Laura Di Benedetto, Pierpaolo Foti, Erik Valencic 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Giovanni Di Sopra, Andrea Fumolo, Giorgia Fioriti, Francesco Scubini 4. Ac - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Karen Prester, Helena Štoka, Petra Racman, Erika Labiani 4. Hum - Licej »A. M. Slomšek«

PREDSTAVITEV SLOVENCEV V ITALIJI

Korenine slovenske skupnosti v Trstu segajo vsaj v 6. stoletje. Prav gotovo je bila prisotna v mestu že v 18. stoletju, ko je bilo to območje del Habsburškega cesarstva vse do leta 1918.

Slovenščina je južnoslovanski jezik, ki ga govori približno dva milijona ljudi v Sloveniji in tudi v Avstriji, na Madžarskem, na Hrvaškem, v Italiji in v našem primeru v Trstu. V mestu imamo še druge skupnosti, kot so srbska, hrvaška, židovska, grška, evangeličanska in evangeličansko-luteranska. Slovenska skupnost, ki je tu prisotna več časa, je tudi razvila različne ustanove in organizacije v slovenskem jeziku, kot so šole, ki imajo podobne programe kot italijanske šole z dodatki v zemljepisu in zgodovini, kulturna in športna društva, gledališče, dve glasbeni šoli, knjižnice in raziskovalni inštitut SLORI, ki je priznana strokovna ustanova.

V tržaški in goriški pokrajini imamo kar sedem dvojezičnih občin: Dolina, Repentabor, Zgonik, Devin-Nabrežina, Števerjan, Sovodnje ob Soči in Doberdob. Dvojezičnost najdemo tudi v imenih javnih ustanov, v toponomastiki, na cestnih oznakah, v dokumentih in osebnih izkaznicah. Tudi meja med Italijo in Slovenijo je doživela več sprememb do njene končne odprave leta 2007. Slovenska manjšina je tudi zakonsko zaščitena. Zakon 38/2001 enotno obravnava vse plati, ki zadevajo slovensko manjšino v Italiji. Zakon 482/1999 ščiti vse zgodovinske jezikovne manjšine v Italiji. Nekateri zakoni so namenjeni šolam s slovenskim učnim jezikom v tržaški in goriški pokrajini.

Piero Favento 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Chiara Stefani 4. Ac - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«



Na sliki: Zaira Vidau in Štefan Čok na uvodnem srečanju v Narodnem domu

SPOMENIK BAZOVIŠKIM JUNAKOM

Na bazovski gmajni, ki jo srečamo, ko se peljemo proti Pesku in Kozini, stoji kamniti spomenik štirim bazoviškim junakom (na sliki), to je štirim mladim fantom, Ferdinandu Bidovcu, Franju Marušiču, Zvonimiru Milošu in Alojzu Valenčiču, ki so jih tu ustrelili ob zori 6. septembra 1930, kot je povedal zgodovinar Milan Pahor.



Ustrelitev je odredilo Posebno sodišče za zaščito države, ki ga je ustanovila fašistična oblast in ki je obsodil štiri mladeniče na smrtno kazen. Obsodbo je sodišče izdalo po procesu v Trstu zaradi vrste atentatov, med katerimi je bila tudi bombna eksplozija, ki je povzročila eno žrtev. Štirje mladi slovenski antifašisti so pripadali tajni organizaciji TIGR. Slednja je nastala, da bi se mladi Hrvati in Slovenci lahko uprli raznarodovalni politiki fašističnega režima. V tem obdobju so namreč oblasti prepovedale slovenske šole, knjige, jezik, organizacije in celo imena.

Danilo Devetak, Petra Sossi, Ksenija Vremec 5. B - Licej »F. Prešeren«

Ylenia Pagan, Ana Malnič 4. C - Licej »F. Prešeren«

Laura Di Benedetto, Pierpaolo Foti, Erik Valencic 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Giovanni Di Sopra, Andrea Fumolo, Giorgia Fioriti, Francesco Scubini 4. Ac - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Karen Prester, Helena Štoka, Petra Racman, Erika Labiani 4. Hum - Licej »A. M. Slomšek«

SPOMENIK ŽRTVAM FOJB V BAZOVICI

Če se sprehajamo po Krasu, lahko naletimo na pogost kraški naravni pojav: kraška brezna ali fojbe. To so lahko sto metrov ali več globoka brezna z odprtino, ki je lahko široka od deset centimetrov do več metrov. V preteklosti so brezna uporabljali kot odlagališče za različen material, živalske ostanke in tudi človeška trupla, saj je zaradi kamnitega območja Krasa težko izkopati primerno jamo za grob. Izraz »fojba« povezujemo z žrtvami raznih medvojnih in povojnih oblik nasilja jugoslovanskih oblasti proti večinoma italijanskim, a tudi slovenskim ujetnikom, vojakom, policistom in civilistom. Eno izmed teh brezen pa se razlikuje od ostalih: to je bazovski šoht, ki priča o grozotah povojnega obdobja, ki so grobo zaznamovale območje ob slovensko-italijanski meji.

Bazovski šoht se razlikuje od ostalih, ker je umetno brezno, ki ga je leta 1901 dal izkopati češki podjetnik Karl von Škoda. Domneval je, da se na kraški planoti nahajajo pomembna najdišča premoga, zato je na koncu 256 metrov globokega brezna izkopal 700 metrov dolgo galerijo v smeri bližnjega hriba Kokoš. Ker pa premoga ni našel, je von

Škoda propadel. Govori se celo, da si je češki podjetnik zaradi obupa vzel življenje in se vrغل v brezno, zato si lahko upamo trditi, da je bil on prva žrtev šohta.

Ob koncu druge svetovne vojne aprila 1945 je Bazovico zaznamoval spopad med jugoslovansko armado in oddelkom nemške vojske. Po koncu bitke so v brezno nametali ogromno preostankov vojaške opreme, vendar so vanj odvrgli tudi trupla ljudi in konj. Število usmrčenih na bazovskem šohtu nam še danes ni znano in je predmet polemik in političnih obračunavanj.

Na kraju, kjer je nekoč bila odprtina bazovskega šohta, stoji danes obeležje v spomin na žrtve grozot, ki so se zgodile na bazoviški planoti in v našem prostoru nasploh ob koncu druge svetovne vojne. Prvi spomenik so tu postavili leta 1959, današnjega so pa slovesno otvorili leta 2006.



Vtisi dveh dijakinj ob obisku

Nastja: »Spomenik žrtvam fobj sem pred obiskom v sklopu projekta *Spoznajmo se/Conosciamoci* že obiskala, kljub temu pa sem od zgodovinarja Roberta Spazzalija (na sliki) izvedela veliko stvari, ki jih prej nisem poznala. Ko sem poslušala zgodovinarja, sem postajala vedno bolj ozaveščena o grozotah, ki so se dogajale pred nekaj desetletij nedaleč od mojega doma. Spreletel me je srh, ko je Spazzali omenil približno število umorjenih ljudi v fobjah. Pogledala sem se naokrog: okrog sebe sem imela približno štirideset ljudi. Pomislila sem, da jih je verjetno v fobjah več kot desetkrat toliko. Ne pozabimo pa, da se za številkami skrivajo posamezniki. Če pomislim, koliko življenj se je nesrečno končalo na tem mestu, me znova spreleti srh.

Zakaj je tako važno poznavanje zgodovine, obeleževanje konca vojn in obiskovanje spomenikov? Zato, ker moramo biti ozaveščeni o svoji preteklosti, pa čeprav grozni, in se boriti, da bi se taka grozodejstva ne ponovila nikoli več. Zavedati se moramo, da je vsak izmed nas dolžen ohraniti mir in se zanj boriti. Zavedati se moramo tudi, kakšno srečo imamo, da lahko živimo v miru, o katerem so naši dedki in pradedki med vojno lahko le sanjali.«

Julija: »Ogled spomenika in predavanje Roberta Spazzalija sta bila res zelo zanimiva. Zgodovino šohta sem poznala le delno. Predavanje je bilo res polno informacij, tako da sem se naučila veliko novih stvari. Priznam, da se mi zdi to, da so odvrgli trupla ljudi v brezna, srhljivo. Ob poslušanju sem se počutila nelagodno, ker sem prepričana, da se ne smemo nikoli kruto znašati nad ljudmi in skruniti njihova trupla ne glede na njihov svetovni in politični nazor.«

Andraž De Luisa, Katarina Jazbec, Ivo Ušaj 5. B - Licej »F. Prešeren«

Nastja Maver, Julija Stavar 4. C - Licej »F. Prešeren«

PREDSTAVITEV RIŽARNE

Rižarna pri Sv. Soboti je spomenik vreden ogleda za vse, ki bi radi obiskali Trst. V stavbi je bila prvotno tovarna za predelavo riža, ki so jo med leti 1943 in 1945 spremenili v nacistično taborišče z edino krematorijsko pečjo na italijanskem ozemlju.



Tu je umrlo od 3.500 do 5.000 antifašistov različnih narodnosti (slovenske, hrvaške in italijanske). Tu so zbirali ujetnike, teh je bilo približno 20.000, ki so jih nato poslali v nemška uničevalna in koncentracijska taborišča. Za tržaške Žide in tiste, ki so jih ujeli na sosednjih območjih, je bila Rižarna prva postojanka na poti proti uničevalnim taboriščem.

Rižarna je postala državni spomenik leta 1965 in nato še muzej leta 1975.

Obisk Rižarne nam vsekakor jasno pokaže nacistično krutost in neusmiljenost, čeprav so nemški vojaki pred begom iz Trsta razstrelili krematorijsko peč in uničili večino dokumentacije.

Ruben Kosuta, Michelle Legiša, Petra Loredan, Ivana Zaccaria 4. C - Licej »F. Prešeren«

PREDSTAVITEV GLEDALIŠČA ROSSETTI

V okviru projekta *Spoznamo se/Conosciamoci* se je 19. februarja 2016 skupina dijakov udeležila vodenega obiska najprej gledališča Rossetti, potem pa Slovenskega stalnega gledališča. V gledališču Rossetti sta dijakinje in dijake sprejela umetniški vodja Franco Però (na sliki) in tehnični vodja Paolo Giovanazzi ter jih seznanila z delovanjem strukture.

»Zelo pomembno je, da gledališče deluje vsak dan, saj se predstave odvijajo v živo«, je povedal Franco Però.

»Čeprav danes prevladujejo predstave v prozi«, je dodal, »so gledališče zgradili z namenom, da bi ustrezalo različnim predstavam. Zaradi tega razloga struktura gledališča ni primerna za to zvrst, saj se zvok izgubi v dvorani.«

Po šestdesetih letih, odkar je bilo ustanovljeno prvo Stalno gledališče v Italiji, v Milanu, imamo danes sedemnajst aktivnih struktur. Vsaka ima svojo gledališko skupino, ki potrebuje približno štirideset dni, da pripravi predstavo, medtem ko sta v primeru gostovanja potrebna le dva dneva ali tudi manj.



Po krajšem uvodu je umetniški vodja Paolo Giovanazzi dijake pospremil na ogled raznih predelov gledališča. Dejavnost se odvija v dveh dvoranih: v veliki dvorani, ki lahko gosti do 1.530 ljudi, in v mali dvorani. Oder je v italijanskih gledališčih običajno nagnjen rahlo proti gledalcem, da jim olajša ogled. Mogoče pa ga je tudi zravnati, če to zahtevajo predstave, ko npr. uprizarjajo nastope drsanja na ledu.

Nadaljevali smo sprehod in si ogledali skladišče, ki se nahaja pod odrom, kjer je orkestrska odprtina. Skladišče pa ima še eno važno vlogo: pomaga pri zvočenju. Vidni del odra je visok osem metrov, medtem ko je celoten oder visok 17 metrov. Za odrom je veliko vrvi in verig, te so pritrjene na ozadja scen posameznih predstav.

Mala dvorana ali Dvorana Bartoli s 128. sedeži gosti sodobne gledališke in lutkovne predstave (Marionetno gledališče I Piccoli di Podrecca, ki nastopa že od leta 1979; Vittorio Podrecca se je uveljavil na mednarodni ravni že v 20. in 30. letih prejšnjega stoletja.).

Po zapisnikih, ki jih je pripravila Laura Di Benedetto 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Danilo Devetak, Petra Sossi, Ksenija Vremec 5. B - Licej »F. Prešeren«

Ylenia Pagan, Ana Malnič 4. C - Licej »F. Prešeren«

Pierpaolo Foti, Erik Valencic 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Giovanni Di Sopra, Andrea Fumolo, Giorgia Fioriti, Francesco Scubini 4. Ac - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Karen Prester, Helena Štoka, Petra Racman, Erika Labiani 4. Hum - Licej »A. M. Slomšek«

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE: PREŽIVELI OSTANEK NEMIRNE ZGODOVINE

Valentina Repini, organizatorka programa Slovenskega stalnega gledališča, nam je na tretjem srečanju projekta *Spoznajmo se/Conosciamoci* pripovedovala o zgodovini slovenske gledališke dejavnosti v Trstu.

»Je edino gledališče v Italiji, ki deluje v jeziku, ki ni italijanščina« je pojasnila organizatorka programa. Vendar pa ne manjkajo niti nadnapisi predstav v italijanskem jeziku. Vodstvo gledališča se je namreč leta 2000 odločilo, da doda nadnapise z namenom, da omogočijo dostop tudi gledalcem, ki ne znajo slovenskega jezika. Gledališče uprizarja predstave vseh vrst in prireditve z visokim kulturnim interesom.

Ustanova je leta 1967 prejela naziv stalnega gledališča. Leta 1964 je nastal kot "Kulturni dom" ali zgradba za kulturo, ki ga je projektiral veliki slovenski arhitekt Edo Mihevc. Zaradi pomanjkanja sredstev je pri gradnji Kulturnega doma pomembno prispevala slovenska manjšina, in sicer tako v obliki denarne pomoči kot tudi v obliki dela. Slovenska skupnost v Trstu je imela že dolgo nazaj cvetočo gledališko dejavnost, ki se je pričela leta 1902 v Narodnem domu in se v dobi fašizma ilegalno nadaljevala v eni od dvoran kina Fenice.

Zgradba ima tako veliko dvorano kot malo dvorano.

Veliko dvorano odlikuje nemški stil, to pomeni, da je zgrajena v obliki amfiteatra: oder ni nagnjen, saj je s tribune zagotovljen dober pogled.

Značilnost gledališča so tudi velik lestenec na stropu in dekorativni tepihi, ki jih je Kulturni dom prejel v dar iz Srbije.

Gledališče je opremljeno z vrtljivim odrom, ki pa danes ni več v rabi, saj bi bilo zelo težko reorganizirati razporeditev scenografije v primeru, da se gledališko predstavo uprizori v drugih gledališčih po Italiji, v Sloveniji ali v tujini.

Malo dvorano uporabljajo kot dvorano za gledališke vaje ali za predstave eksperimentalnega gledališča.

»O organizaciji vsake gledališke predstave razpravljamo v tako imenovani "obrekovalnici"«, nam je še povedala Valentina Repini.

Po zapiskih, ki jih je pripravila Laura Di Benedetto 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Danilo Devetak, Petra Sossi, Ksenija Vremec 5. B - Licej »F. Prešeren«

Ylenia Pagan, Ana Malnič 4. C - Licej »F. Prešeren«

Pierpaolo Foti, Erik Valencic 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Giovanni Di Sopra, Andrea Fumolo, Giorgia Fioriti, Francesco Scubini 4. Ac - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Karen Prester, Helena Štoka, Petra Racman, Erika Labiani 4. Hum - Licej »A. M. Slomšek«

OBISK DNEVNIKA IL PICCOLO

Il Piccolo je glavni italijanski dnevnik v Trstu. Ime »Il Piccolo« pomeni »majhen« zaradi njegovega prvotnega formata. Teodoro Mayer ga je ustanovil leta 1881 in ga namenil italijanskim bralcem v Trstu. Časopis je bil takoj zelo uspešen, saj je širil liberalne in italijanske nacionalne ideje.

Novembra 1915 so pristaši Avstro-ogrskega cesarstva požgali sedež časopisa, ki je bil takrat na trgu Goldoni. Časopis je začel ponovno izhajati šele leta 1919.

Zaradi rasnih zakonov leta 1938 je moral Teodoro Mayer prodati dnevnik, ki je postal last družine Alessi.

V povojnih desetletjih je bil sedež dnevnika še naprej na ulici Silvio Pellico. V sedemdesetih letih pa se je uredništvo preselilo na današnji naslov v ulico Guido Reni.

OBISK PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Primorski dnevnik je časopis Slovencev v Italiji, ki izhaja v Trstu. Redakcija se nahaja v ulici Montecchi v zgodovinski zgradbi slovenske skupnosti, ki so jo zgradili kot sedež zasebne slovenske šole Sv. Cirila in Metoda pred prvo svetovno vojno v ljudskem rajonu Sv. Jakoba.

Dnevnik je prvič izšel 13. maja 1945 kot naslednik Edinosti (glasila istoimenskega slovenskega političnega društva, ki ga je ukinila fašistična oblast) in Partizanskega dnevnika. Časopis je namenjen predvsem bralcem slovenske manjšine v Italiji, berejo pa ga tudi v Sloveniji, še predvsem na Primorskem.

Petra Corbo, Veronika Pučnik, Ksenija Kosmač 5. B - Licej »F. Prešeren«

Michelle Legiša, Ruben Kosuta, Ivana Zaccaria 4. C - Licej »F. Prešeren«

Alessia Bacchelli, Michele Graziano 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

Marco Fabbrocino, Nicu Istrati, Letizia Coral, Andrea Ponis 4. Ac - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

William Matarrese, Arlin Andolšek, Nina Cej, Sanja Viviani 4. Hum - Licej »A. M. Slomšek«



Na sliki: Dunja Nanut in Pierluigi Sabatti predstavljata zgodovino povojnega Trsta prek tiskanih medijev na tehničnem zavodu Deledda-Fabiani

OBISK ODSEKA ZA ZGODOVINO IN ETNOGRAFIJO NARODNE IN ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE

V petek, 19. februarja 2016, je rumena skupina obiskala Odsek za zgodovino in etnografijo Narodne in študijske knjižnice, ki se nahaja v poslopju Primorskega dnevnika pri Sv. Jakobu.

Narodna in študijska knjižnica je glavna knjižnica Slovencev v Italiji in je bistvene važnosti, saj se je preko nje ponovno pričelo kulturno in izobraževalno delovanje Slovencev v Trstu in na Primorskem po drugi svetovni vojni.

Ob prihodu sta nas sprejela zgodovinarja Gorazd Bajc (na sliki) in Štefan Čok, ki sodelujeta z odsekom; njuna naloga je, da skupaj s kolegi popišeta in ohranita dokumentarno gradivo, fotografije in informacije, ki zadevajo dejavnosti slovenske manjšine v Italiji.



Z namenom, da bi nam bolje prikazala potek svojega dela, sta nam zgodovinarja pokazala primere lepakov in dokumentov, s katerimi se trenutno ukvarjata, da bi jih nato popisala.

Nato smo se premaknili v drugo sobo, kjer sta nam predstavila spletne strani, preko katerih lahko dobimo knjižnice v Italiji (OPAC) in Sloveniji (COBISS).

Martina Baruzza, Pietro Brandi, Paola Pelosi 4. Ag – DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«

OBISK SKLADIŠČA 18

V sklopu projekta *Spoznajmo se/Conosciamoci* smo se nekateri dijaki slovenskih in italijanskih višjih šol Prešeren, Slomšek in Deledda-Fabiani, dne 19. februarja 2016, udeležili vodenega obiska znotraj Starega pristanišča (*Porto Vecchio*) in si ogledali t.i. *Magazzino 18* oziroma Skladišče 18. Tu so namreč shranjeni predmeti vsakdanjega življenja, ki so jih istrski, reški in dalmatinski ezuli prinesli s seboj ob odhodu iz Jugoslavije.

V Skladišču 18 nas je sprejel ravnatelj Deželnega inštituta za istrsko, reško in dalmatinsko kulturo Piero Delbello (na sliki). Podal nam je splošen oris zgodovine, predvsem pa nam je govoril o človeških zgodbah in vplivu poveljnih političnih dinamik na posameznike in njihove družine. Pripoved je bila osredotočena na nesrečne usode ljudi, njihove občutke in njihova čustva.

V prvem prostoru, kjer so shranjeni najrazličnejši predmeti, nam je Piero Delbello pripovedoval pretresljivo zgodbo ezulov in povzel tudi lastno izkušnjo. Kot mladenič je živel v hudih razmerah, saj sta bila starša mlada prišleka iz Istre. Povedal nam je o diskriminaciji, o sumničavosti, ki so jo vzbujali istrski prišleki, o pomanjkanju sočutja in o materialni stiski, ki jih je mučila še dolgo po vojni. Vse to še danes doživljajo begunci iz vojnih območij.

Nato smo se napotili v sobo, kjer so shranjene mnoge knjige in šolske potrebščine. Pripoved je bila srhljiva, saj smo imeli pred sabo vsakdanje življenje mladih, kakršni smo mi danes. Njihovo eksistenco je prizadela najprej vojna, potem še prisiljen odhod od doma. Tu smo se globoko zamislili o pomenu vsakdanjosti, o vrednotenju majhnih stvari in pomenu tega, da jih mora človek zapustiti.

Najbolj pretresljiv je bil zadnji prostor, v katerem so zbrani stoli, ki so jih ezuli prinesli s seboj iz svojih hiš in nato zapustili. Koliko ljudi, koliko zgodb je za njimi. Kaj vsega bi lahko povedali o ljudeh, ki so nanje sedli, o njihovih čustvih in upanjih. Gora stolov kaže nemoč pred zgodovino, brezosebnost zla. Pomislimo. Koliko takih zgodb je bilo včeraj, je danes in bo še jutri?

Walter Corva, Ivan Pelizon, Mattia Arrighetti, Luca Zaccagna 5. B - Licej »F. Prešeren«



OBISK DEŽELNEGA INŠTITUTA ZA ZGODOVINO ODPORNIŠKEGA GIBANJA V DEŽELI FURLANIJ JULIJSKI KRAJINI

Inštitut začne delovati kot društvo leta 1953. Glavna naloga te institucije je ohranjati na najbolj urejen in popoln način dokumente in pričevanja, ki zadevajo osvobodilno fronto v Furlaniji Julijski krajini od antifašističnih zametkov do osvoboditve, in raziskovati druge dogodke sodobne zgodovine v deželi. Predsednica inštituta profesorica Anna Maria Vinci (na sliki) nam je predstavila delovanje le-tega in težave pri iskanju zgodovinskih dokumentov, saj so ti postali dostopni šele po osemdesetih letih. Cilj inštituta je ta, da ohranja zgodovinsko dokumentacijo in spomin na tiste hude čase, da ne gre to v pozabo.



Raziskovalci analizirajo fašistične in nacistične pokole v Furlaniji Julijski krajini. Ukvarjajo se z Rižarno in z raziskavami o imenih ljudi, ki so bili zaprti v koncentracijskih taboriščih, o antifašističnih preganjancih in o njihovih internacijah ter jetništvu.

Center razpolaga tudi z bogato knjižnico, ki ima knjige o sodobni italijanski in mednarodni zgodovini. Predsednica inštituta nam je tudi omenila »omaro sramote«, v kateri so raziskovalci našli marsikateri dokument o tržaški Rižarni.

Matej Sancin, Ivan Kaurin, Marko Puric 4. Hum - Licej »A. M. Slomšek«

SLORI, MOST MED DVEMA SKUPNOSTMA

Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI) je slovenska ustanova v Italiji, s sedežem v našem mestu, v Trstu, na ulici Cesare Beccaria, ki se profesionalno ukvarja z raziskovanjem. Nastala je iz potrebe slovenske manjšine v Italiji po znanstvenih analizah družbeno-političnega položaja in načrtovanja njenega razvoja v prvi polovici šestdesetih let. Inštitut je bil ustanovljen 21. junija 1974. Po njegovi raziskovalni utrditvi v sedemdesetih in osemdesetih letih pa je od leta 1991 financiran iz državnih skladov.

Z začetkom novega tisočletja se je inštitut finančno uravnovesil in preuredil svoje delovanje. Vložil je v strokovno rast osebja. Začel je tudi sodelovati v razpisih za raziskovanje in programih Evropske unije. Leta 2004, po vstopu Slovenije v Evropsko unijo, se je SLORI utrdil v vlogi posrednika med slovensko in italijansko stvarnostjo. Uveljavil je princip skupnega slovenskega znanstvenega prostora in si prizadeval za širjenje koncepta pozitivne integracije z italijanskim večinskim okoljem.

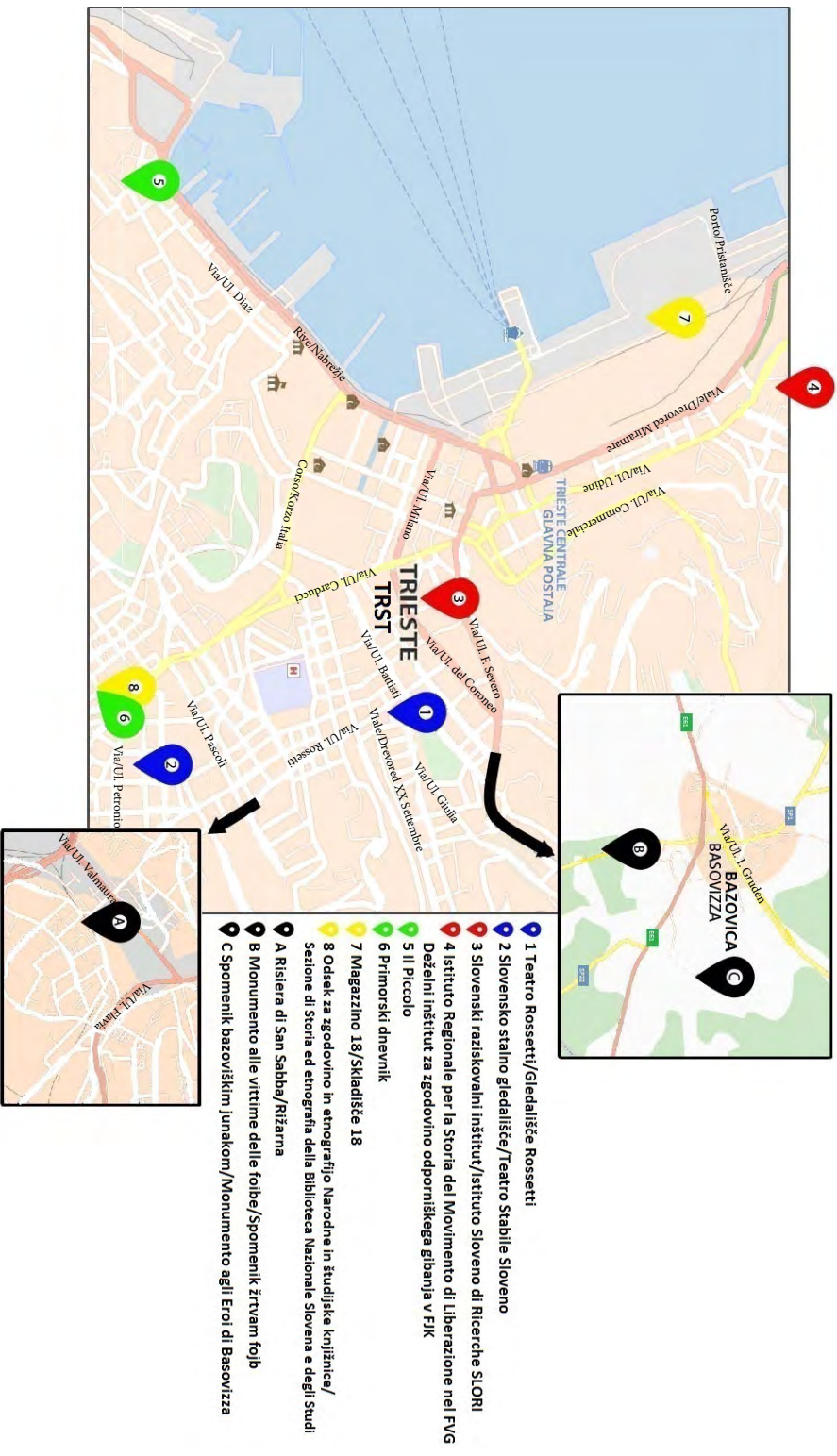
Glavni namen SLORI-ja je spodbujanje raziskovalne dejavnosti na področju kulturnega, družbenega in prostorskega razvoja slovenske narodne skupnosti v Italiji in njenih odnosov z italijanskim večinskim, slovenskim matičnim in širšim mednarodnim okoljem.



Poleg tega delovanje inštituta obsega tudi temeljne in aplikativne raziskave s področja etničnih študij, manjšinskih vprašanj in razvojnih procesov obmejnih območij. Med raznimi dejavnostmi SLORI-ja so publikacije, organizacije simpozijev in javnih debat, udeleževanje na konferencah in seminarjih, koordinacija in usmerjanje intelektualnega potenciala slovenske manjšine in promocija slednje v večinskem okolju. Med našim obiskom inštituta je bilo v predstavitvi Norine Bogatec (na sliki) zanimivo izvedeti, kako se razvijajo slovenske šole na našem območju in italijanske šole v Sloveniji.

Chiara Tauceri 4. Ag - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«
Nikola Petrovic, Peter Vascon 4. Ac - DTZ »G. Deledda - M. Fabiani«
Prevedli: Nastja Maver, Julija Stavar - 4. C Licej »F. Prešeren«

OBISKANI KRAJI / I LUOGHI VISITATI





ZAKLJUČNO SREČANJE PROJEKTA »SPOZNAJMO SE/ CONOSCIAMOCI«

Skupina sodelujočih dijakov četrtil in petih razredov licejev Slomšek in Prešeren ter tehničnega zavoda Fabiani-Deledda se je zbrala na zaključnem srečanju projekta v soboto, 7. maja 2016, v Veliki dvorani Narodnega doma v Trstu. Srečali so se s pisateljem Claudiom Magrisom in novinarko Barbaro Gruden (na sliki z Veroniko Brecelj). Pogovarjali so se o spominih in vojnah v preteklosti ter sedanjosti. Dijaki so nato sami nastopili s svojimi razmišljanji in videoposnetki, ki so jih oblikovali v okviru projekta. Predstavili so tudi pričajuči priročnik za odkrivanje večkulturnega Trsta.

